

Węcowski, Andrzej

W hołdzie dzieciom Zamojszczyzny

Szkice Podlaskie 4, 98-105

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANDRZEJ WĘCOWSKI

W hołdzie dzieciom Zamojszczyzny

W Muzeum Okręgowym w Siedlcach odbyła się 29 grudnia 1993 roku niecodzienna uroczystość. Z inicjatywy prezydenta Siedlec i Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny zostało zorganizowane spotkanie z racji 50 rocznicy ratowania na Stacji Kolejowej w Siedlcach zamojskich dzieci.

W centralnym miejscu sali znajdowała się dekoracja. Na tle wielkiego serca, po lewej stronie, umieszczona była podobizna siedzącego dziecka, po prawej stronie, w głębi, dom z dymiącym kominem, a obok domu rosnący duży kwiat. Metafora ta, ze względu na swoją prostotę, była bardzo wymowna. Pod sercem figurował znamienny napis: „Ocalić od zapomnienia i dać nadzieję...”

Przybyłych na tę uroczystość gości powitała pani Maria Mitura, sekretarz Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny. Następnie zabrał głos Prezydent Siedlec Henryk Gut. Nawiązał on do wspaniałej idei, jaka zrodziła się w Siedlcach przed dziesięć laty. Powstał wtedy Społeczny Komitet Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny, który dzisiaj może poszczycić się niemałym osiągnięciem. Ta wspaniała idea otrzymała w Siedlcach realny kształt. Prezydent Gut wymienił także osoby, które były motorem wszelkich poczynań Komitetu.

Kolejnym punktem programu uroczystości było wręczanie medali i dyplomów uznania. Na etui medalu znajduje się motto: „Łatwiej czynić Dobro — jeśli pomaga wielu” (Herman Gmeiner) i wymienieni są fundatorzy medalu: Prezydent Miasta Siedlce, Fundacja Polsko-Niemiecka „Pojednanie”. Na awersie medalu wyłoczono w otoku napis: „50 rocznica ratowania dzieci Zamojszczyzny w Siedlcach. 1943-1993”. Widnieje na nim siedzące dziecko na tle wielkiego serca, po obu jego stronach daty: 1983-1993, na dole pędząca lokomotywa, która ciągnie bydlęcy wagon z zabitym deskami wejściem. Na rewersie przedstawiono zboląłą kobietę, do której tuła się dzieci. U góry umieszczono napis — Zamość 1942, na dole — Siedlce 1943”. Medalem tym zostały przez prezydenta Gut uhonorowane następujące osoby:

- 1) Józef Oleksy — marszałek Sejmu RP,
- 2) Kazimierz Morawski — przewodniczący Zarządu Krajowego Unii Chrześcijańsko-Społecznej,
- 3) Kazimierz Kaczor — aktor Teatru Powszechnego w Warszawie za kreację Kurasia w filmie „Polskie drogi”,
- 4) Janusz Luks — Naczelny Dyrektor Centralnej Dyrekcji Okręgowej Polskich Kolei Państwowych,
- 5) Zbigniew Gietka — z Centralnej Dyrekcji Okręgowej Polskich Kolei Państwowych,
- 6) Jerzy Szyszko — dyrektor Stowarzyszenia Wiosek Dziecięcych SOS w Polsce,
- 7) Roman Irek — przewodniczący Rady Okręgu Związku Zawodowego Kolejarzy w Warszawie,
- 8) Marek Plichta — sekretarz gminy Siedlce,
- 9) Zofia Czapska — dyrektor Muzeum Okręgowego w Siedlcach,
- 10) Józef Kosiński — komendant Służby Ochrony Kolei w Siedlcach,
- 11) Zdzisław Wójciak — naczelnik Oddziału Automatyki i Telekomunikacji w Siedlcach,
- 12) Maria Żyburą — matka przybrana Ludwika Deryły — dziecka Zamojszczyzny (emerytowana nauczycielka),
- 13) komandor Roman Swatko — dziecko Zamojszczyzny,
- 14) Julianna Arciszewska — dziecko Zamojszczyzny,
- 15) Antoni Idkowiak — naczelnik Rejonu Przewozów PKP w Siedlcach,
- 16) Benedykt Czekala — redaktor tygodnika „Sygnały”.

Uhonorowano również następujące instytucje:

- 1) Międzynarodowy Port Lotniczy Warszawa-Okęcie,
- 2) Kuratorium Oświaty w Siedlcach,
- 3) Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego w Siedlcach.

Na etui drugiego medalu napisano: Dar gorących serc — „Tylko dzieci samotne czekają na miłość Moją, Twoją, Naszą” oraz wymieniono fundatora — prezydenta miasta Siedlce. W otoku (awersu) umieszczono napis: Społeczny Komitet Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny. W środku medalu znajduje się duże serce z postacią siedzącego dziecka pośrodku. W głębi ten sam motyw domu, a pod nim napis: Zamość 1942—1993 Siedlce. Pod sercem wyryte daty: 1983—1993 i lakoniczną informację: X lat SKB (Społecznego Komitetu Budowy — dop. aut.). Rewers zawiera w otoku napis: Za zasługi w budowie Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny. W środku medalu widnieje okazały budynek (jest to budynek mieszkalny dla samotnej matki i rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym — dop. aut.), a pod nim napis: Prezydent Miasta Siedlce.

Otrzymały go następujące osoby:

- 1) Paweł Łukasiak — dyrektor departamentu w Ministerstwie Pracy,

- 2) Józef Grzymała — reprezentujący Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej,
- 3) Eugeniusz Gorczyca — reprezentujący Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej,
- 4) Joanna Lesiewicz — reprezentująca międzynarodowy Port Lotniczy Warszawa-Okęcie,
- 5) Jerzy Przewłocki — wicedyrektor Dyrekcji Generalnej PKP,
- 6) Eugeniusz Kubik — dyrektor Zarządu Taboru Dyrekcji Generalnej PKP,
- 7) gen.pilot Roman Paszkowski — członek Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny,
- 8) płk pilot Janusz Kowalski — były Wojewoda Siedlecki, członek Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny,
- 9) płk Andrzej Moritz — członek Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny,
- 10) Zygmunt Wielogórski — Naczelnik Gminy Siedlce,
- 11) Wojciech Maciejewski — przewodniczący Oddziału Unii Chrześcijańsko-Społecznej w Siedlcach,
- 12) Mirosława Jarmul — st. wizytator Kuratorium Oświaty w Siedlcach,
- 13) Maria Szerszeń — st. wizytator Kuratorium Oświaty w Siedlcach,
- 14) Henryk Wiechetek — przewodniczący Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny,
- 15) Maria Mitura — sekretarz Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny,
- 16) Antoni Jastrzębski — dyrektor Przedsiębiorstwa Budownictwa Komunalnego w Siedlcach, generalny wykonawca monumentalnego Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny
- 17) płk Romuald Iwańczuk — przedstawiciel Wojewódzkiego Sztabu Wojaskowego w Siedlcach,
- 18) Krzysztof Tomaszewski — radny Rady Miejskiej w Siedlcach,
- 19) Jan Jastrzębski — komendant Wartowni Służby Ochrony Kolei w Siedlcach,
- 20) Jan Ośtolski — z-ca komendanta Wartowni SOK w Siedlcach,

- 21) Krystyna Bykowska — członek Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny,
- 22) Adam Bojar — członek Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny,
- 23) Wiesław Danielak — z Agencji Informacyjnej w Warszawie, oraz stacja PKP — Poznań.

Prezydent Henryk Gut, wręczając medale p. Marii Miturze i p. Henrykowi Wiechetkowi, mocno zaakcentował, że dzięki ich inicjatywie, niespożytej energii, zdolnościom organizacyjnym, nieugiętej postawie w pokonywaniu codziennych trudności wspaniałe dzieło „wyrośło już z fundamentów”. Rzeczywiście, trudno jest oddać słowami wielkie zasługi tych niezwykłych społeczników.

Następnie prezydent Gut wręczył dyplomy następującej treści: „W roku 50 rocznicy ratowania dzieci Zamojszczyzny na Stacji Kolejowej w Siedlcach i zakończenia budowy w stanie surowym Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny składam wyrazy głębokiego uznania i podziękowania za działalność na rzecz urzeczywistnienia tej szlachetnej idei. Prezydent Miasta Siedlce Henryk Gut. Siedlce, 29 grudnia 1993 r.”.

Dyplomem tym zostały wyróżnione następujące osoby:

- 1) Kś. płk Włodzimierz Kula — kapelan Kościoła Garnizonowego w Siedlcach,
- 2) Mariusz Maikowski — pastor Kościoła Adwentystów D.S.,
- 3) płk Stanisław Szczygielski — przedstawiciel Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Siedlcach,
- 4) Marianna Kupsch — ze Stacji Kolejowej Poznań,
- 5) Eugeniusz Kowalak — z Dyrekcji Generalnej PKP,
- 6) Zbigniew Sekuła — inż. architekt,
- 7) Andrzej Meżerycki — z Centrum Kultury i Sztuki w Siedlcach,
- 8) Elżbieta Turkowska — z Urzędu Miasta Siedlce,
- 9) Anatol Nikitiuk — członek Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny (PKP Siedlce)
- 10) Jędrzej Kuryłek — członek Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny,
- 11) Ryszard Świdzki — członek Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny,
- 12) Grażyna Kluj — członek Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny,

- 13) Kazimierz Bartosiewicz — członek Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny,
- 14) Krzysztof Wiechetek — członek Społecznego Komitetu Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny.

Dyplomy otrzymały także instytucje:

- 1) Zespół Szkół Budowlanych im. gen. Władysława Sikorskiego, w Siedlcach — dyplom odebrał w imieniu Zespołu p. Zygmunt Szalach.
- 2) Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej w Warszawie — dyplom odebrał p. Eugeniusz Gorczyca,
- 3) Wojewódzki Sztab Wojskowy w Siedlcach — dyplom odebrał płk Romuald Iwańczuk
- 4) Centralna Dyrekcja Okręgowa Polskich Kolei Państwowych w Warszawie — dyplom odebrał dyr. Janusz Luks,
- 5) Unia Chrześcijańsko-Społeczna, Zarząd Krajowy — dyplom odebrał Kazimierz Morawski.

Po uhonorowaniu medalami i dyplomami zaproszonych na tę uroczystość gości, głos zabrał komandor Roman Swadko. Nawiązał do tragicznych wydarzeń, kiedy to jako mały chłopczyk przybył 2 lutego 1943 roku w wagonie bydłowym na stację kolejową w Siedlcach. Podziękował za otrzymany medal i wyraził wdzięczność tym, którzy wnoszą Dom Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny. Dyrektor CDO PKP w Warszawie p. Janusz Luks, powiedział, że na dzisiejszej uroczystości usłyszał wiele miłych słów pod adresem swoich kolegów kolejarzy, którzy ofiarnie pracują na rzecz tej pięknej idei. Jest zbudowany ich patriotyczną postawą. Przekazał na budowę Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny 10 mln zł. Wyraził życzenie, by był to ostatni dom dziecka na polskiej ziemi budowany z takiej okazji, by dzieci miały zawsze swoich rodziców. Dyrektor generalny Centralnej Dyrekcji PKP, pan Aleksander Janiszewski, za pośrednictwem p. Janusza Luksa, wyraził słowa uznania Społecznemu Komitetowi Budowy Pomnika — Domu Dziecka im. Dzieci Zamojszczyzny i przekazał serdeczne pozdrowienia uczestnikom tej uroczystości.

Po części oficjalnej rozpoczęła się część artystyczna. Krzysztof Tomaszewski zaprezentował wiersze przygotowane przez siedleckie środowisko literackie „Kanon”. Recytował wiersz własnego autorstwa, dedykując go Dzieciom Zamojszczyzny:

„Jeżeli pragniesz żyć w pokoju, mówisz o pokoju,
walczysz o pokój, tak dla siebie, twoich dzieci,
jak i dla wszystkich ludzi na kuli ziemskiej
pamiętaj — nie wolno ci, nie masz prawa zapomnieć o tym,
czym dla świata była wojna i co przyniósł ojczyźnie
naszej niemiecki faszyzm...
tylko wieczna pamięć o okrucieństwie wojny
i bezprzykładnym męczeństwie narodu polskiego,

może być i jest gwarantem trwałego pokoju
dla wszystkich ludzi
bohaterom wojny... milionom pomordowanym...
zamojskim dzieciom i ich wybawcom — polskim kolejarzom...
poetycką chwilę wspomnień — poświęcamy”

Następnie Agnieszka Iwańczuk zagrała na skrzypcach „Poloneza” Ogińskiego.
Potem przedstawiono wiersz *Bezbronny Karabin* K. Tomaszewskiego:

„bezbronny karabin płacze nad świeżą mogiłą
nie mieli prawa przejść a jednak przeszli
zgnietli zdeptali na miazgę
bezbronny karabin nuci bezsilność ostatniej kuli
wystrzelonej symbolem rozpaczny
ciszej wsłuchajcie się... jeszcze Polska nie umarła...
bezbronny karabin krwawi rdzą nieprzydatności”

Z kolei pan Krzysztof zagrał na gitarze i zaśpiewał balladę Okudźawy *Znów buty, buty, tupot nóg...* Najmłodszy członekowie „Kanonu” recytowali następujące wiersze:
Odrodzenie Bolesława Majchera:

„To nic że w bandażach zakrzepła krew
i ogniem palą rany duszę zalewa ojczyzny śpiew
że jesteś syn jej kochany złożyłeś jej
największy skarb życie i młodości chwile
krew co wypływa z zapiekłych wargi i wspomnienia
co już odlatują jak motyle i słowo m a m o
ale nie płacz już ten ból ode mnie odchodzi
mam krwawe bandaże zamiast róż należnych
gdy giną młodzi”

Luty 1943 roku Stanisława Kowalczyka:

„ratować dzieci ratować dzieci
skierować skład w bezpieczne tory
blok na zwrotnice czerwone światła na semaforach
w drewnie i stali śmierć ponizienie hańby oblicze
zatrzymać pociąg zamojskie dzieci
Marysiu nie palcz tu stacja Siedlce
tu druga matka i dom twój nowy kres strasznej drogi
.....
radość dzieci
.....
sieroty wojny przyjazne dłonie do serc przytuła
ze stert szkieletów pociągu — widma
zastęp aniołków skradziono śmierci...”

Był luty 1943 rok K.Tomaszewskiego

„czy pamiętasz? obrazy pogłos oddechów
nawet zapach tej zimy pamiętam
spocony bardziej niż zwykle drżący każdą śrubą pociąg
wtoczył się wpelznął ukradkiem płonąć zawstydzeniem
bo nawet syk pary nie potrafił stłumić oratorium jęków
być może kroniki zaliczyły bydłące wagony
grobowce dzieciństw gorzkich jak piołun

za brudnymi deskami jeszcze tlił się obraz
tanecznego pejcza wybijającego na grzbietach
uwerturę śmierci w zapuchniętych od płaczu oczach
dopalała się pamięć matczynego portretu

pozostał żar płonącej stodoły w której stłoczone
poskręcane kolczastym drutem (płonęło)
matczyne serce

łyzy wyschły zamarzły pozostało szczeniące kwilenie
i gasnąca prośba o chleb o wodę

czy pamiętasz? któż mógłby zapomnieć
siedlecka rampa lutowy wiatr śnieg i ten pociąg
pękający od nadmiaru nieszczęścia
kto potrafiłby zagłuszyć pogrzebny gwizd parowozu
pomruki szyn gasnący jęk żegnający nadzieję
na chleb łyk wody matyczną piesszczotę”

Marzenie K.Tomaszewskiego:

„moja noc czarna bezgwiezdna mój dzień
koszmar nienawiści rozpaczy drażni niechciany oddech
ciężkich płuc
matko to ja rzecz odrzucona na początku drogi
matko niepoznana słoneczna zjawo z moich wymysleń
przyjdź powiedz że wszystko było nieprawdą błędem
wybaczę będziesz mogła uczyć mnie kochać i żyć
więc siedłem bez celu sensu wciąż dalej
aż po próg dojrzałości”

Z błotnistych dróg K. Tomaszewskiego:

„z błotnistych dróg wędrowki do nikąd
po nic krętych ścieżek odtraceń porzuceń
z wiązką słomy pod głową głodnych ształasów
smutnej epopei samotności

zbiore was powiem wejdzie oto zbudowalem dom
jasny syty bezpieczny oaze nowej nadziei
to wszystko co moge wam dac
szanse na szczesliwe dzieciinstwo”.

Polonez Ogińskiego stanowił zakończenie części artystycznej.

Następnie zabrał głos Henryk Wiechetek. Dziękując tym, którzy szlachetnej idei nadali konkretny wyraz, powiedział: „Za serce dla współczesnych sierot, za zbiorowy wysiłek wielu ludzi, zwłaszcza kolejarzy, który przyczynił się do powstania tego Pomnika — niech będzie im wieczna chwała. Delegacja niemiecka oddała hołd Dzieciom Zamojszczyzny, składając kwiaty na ich grobach, i prosiła o przebaczenie — my tym ludziom dzisiaj przebaczymy. Dziś na tej sali są także dzieci z tamtego pociągu, uratowane przez odważnych siedlczan. Są to świadkowie, którzy znają okrucieństwo wojny. Oby nigdy następne pokolenia nie musiały budować podobnego Pomnika”.

Na zakończenie uroczystości prezydent Henryk Gut podziękował gościom za tak liczne przybycie i złożył im najlepsze życzenia noworoczne.